

Dürüstlük ve Konfüçyüs

Öykü

Nilüfer Kahveci, Sonnur Işıtan

Resimler

Elif Varol Ergen

Altı öykü kitabından oluşan, Etik Kitaplar Dizisi Projesi, çeşitli aşamalarda aşağıda isimleri verilen kişilerin destekleri ile gerçekleştirilmiştir. Onların katkıları olmadan bu proje sonlanamazdı. Kendilerine, etik bilinç-
lenme konusunda büyük yararlar sağlayacağına inandığımız bu kitaplara verdikleri katkılar nedeniyle çok
teşekkür ederiz.

Projenin başlangıç aşamasında görev alan ODTÜ öğretim üyelerinden;
Feride Acar, Seçil Akgün, Füsun Akkök, Sencer Ayata, Akın Ergüden, Nezih Güven, Olcay İmamoğlu,
Güneş Müftüoğlu, Bengi Öner, Canan Özgen, Eyüp Özveren, Erol Sayın, İsembike Togan ve
Fatoş Yarman Vural

Öykü Yarışması Seçici Kurulunda yer alan;
Servet Bal, Mübeccel Gönen, Serpil Ural, Canan Özgen

İllustrasyon Yarışması Seçici Kurulunda yer alan;
Mürşide İçmeli, İsmail Kaya, Filiz Şenler, Canan Özgen, Serpil Ural

Projenin MEB tarafında desteklenmesinde büyük katkıları olan eski MEB müsteşarı;
Bener Cordan

MEB Müsteşar yardımcısı, eğitimci ve şair
Hüseyin Acar

Projeye başından itibaren manen büyük destek veren ve takipçisi olan Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri;
Kemal Nehrozoğlu

ISBN 975-8602-35-0

Öykü: Nilüfer Kahveci, Sonnur Işıtan

Resimler: Elif Varol Ergen

Tasarım: Gökhan Okur

CTP: X Repro

Baskı: X Matbaası

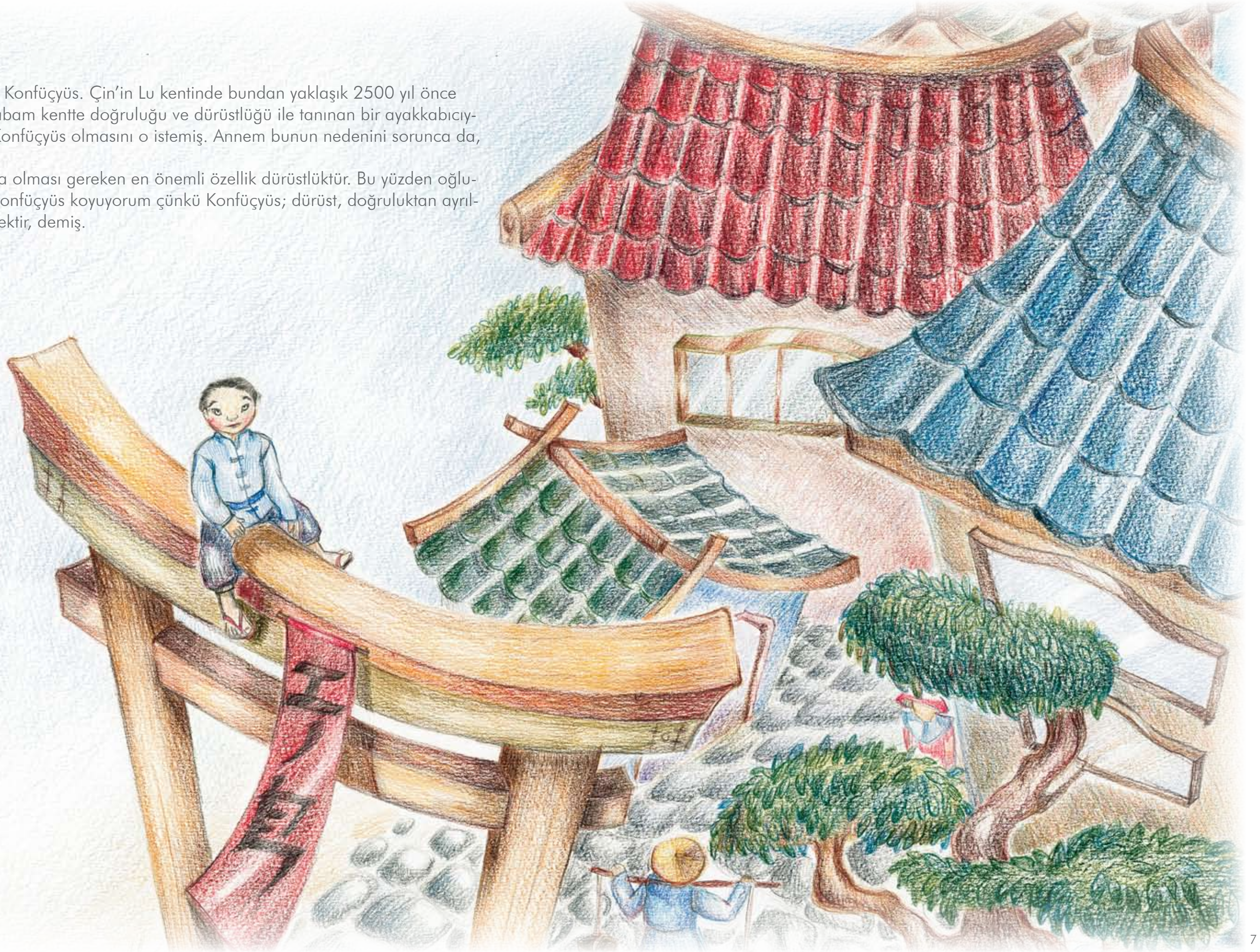
Adres: ODTÜ Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi (UEAM) Başkanlığı 06531 Balgat, Ankara

Bu öykü, çok dürüst bir insan olan Konfüçyüs'le ilgilidir. Öykü onun yaşamındaki önemli olaylara dayandırılmıştır. Konfüçyüs'le ilgili tarihsel bilgiler kitabın sonunda yer almaktadır.

Benim adım Konfüçyüs. Çin'in Lu kentinde bundan yaklaşık 2500 yıl önce doğdum. Babam kentte doğruluğu ve dürüstlüğü ile tanınan bir ayakkabıcıydı. Adımın Konfüçyüs olmasını o istemiş. Annem bunun nedenini sorunca da,

– Bir insanda olması gereken en önemli özellik dürüstlüktür. Bu yüzden oğlumun adını Konfüçyüs koyuyorum çünkü Konfüçyüs; dürüst, doğruluktan ayrılmayan demektir, demiş.

Ailemin benden sonra iki çocukları daha oldu. Önce Shu doğdu, daha sonra da en küçük kardeşim Chan. Annem, babam ve kardeşlerimle birlikte mutlu bir yaşamımız vardı. Babamızın kazancı çok fazla değildi. Kimi günler dükkanına hiç müşteri gelmediği bile olurdu. O her zaman:

– Çocuklarım ben zengin değilim ama mutlu bir insanım. Çünkü, tüm yaşamım boyunca dürüst bir insan olarak yaşadım ve her zaman bu dürüstlüğümün ödülünü aldım, derdi.

Kimi zaman ben de babamla birlikte, onun ayakkabı dükkanına giderdim. Birgün ben de oradayken kentimizin en zengin adamı geldi. Babamdan, eşi için çok özel bir sandalet yapmasını istedi. Sandaletin, eşinin bir hafta sonrakı yaş gününe yetişmesini, babamdan rica etti. Bunun karşılığında, babama istediği kadar para verecekti.

Babam hiç durmadan çalıştı. Sonunda gerçekten çok güzel bir çift sandalet yaptı. Ertesi hafta sandaletleri sipariş eden müşterimiz dükkanımıza gelip de babamın yaptığı sandaletleri görünce gözlerine inanamadı.

– Bunlar dünyanın en güzel sandaletleri olmalı. Şimdi benden ne kadar para istersen ödemeye hazırım, dedi. Babam:

– Ben sizden sadece emeğimin karşılığı olan parayı isterim çünkü hak ettiğimden fazlasını almak dürüst bir davranış olmaz, deyince müşterimiz çok şaşırdı.

– Senin yerinde başkası olsaydı, en fazla parayı almaya çalışırdı ama sen öyle yapmadın. Bu nedenle bundan sonra tanıdığım tüm insanlara sandaletlerini senden almalarını söyleyeceğim, dedi.

Kulaklarıma inanamamıştım. Babamın bana her zaman anlattığı dürüstlük buydu demek. Babam dürüstlüğü'nün sonucunda artık müşterisiz kalmayacaktı.

O günden sonra babam eskisinden daha fazla para kazanmaya başladı. Artık sorunumuz kalmamıştı.

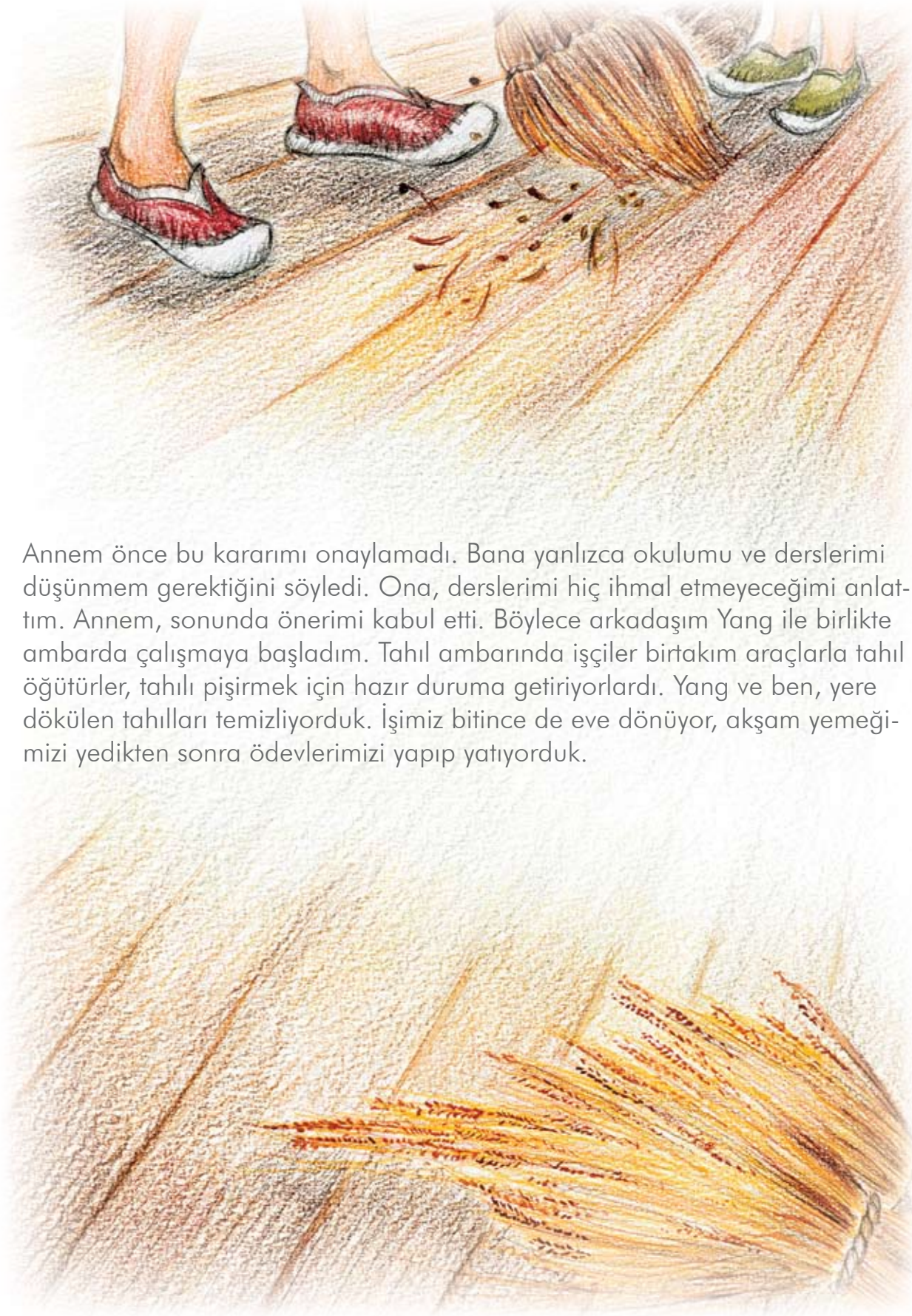

Birkaç yıl sonra babamı kaybettik. Ben artık sekiz yaşına gelmiştim. Babama söz verdiğim gibi hiç yalan söylemiyordum. Bir akşam anneme,

– Anne, odamda büyük düşünürlerin kitaplarını okuyordum ve çok önemli bir karar aldım, dedim. Annem merakla sordu:

– Neymiş bakalım kararın?

– Zor durumda olanlara yardım etmek çok önemli bir iştir, anne. Sen de bana ve kardeşlerime bakabilmek için çok büyük zorluklara katlanıyorsun. Kardeşlerim çok küçük ama ben büyüdüm. Artık sana yardımcı olmak için tahıl ambarında çalışacağım.

Annem önce bu kararımı onaylamadı. Bana yalnızca okulumu ve derslerimi düşünmem gerektiğini söyledi. Ona, derslerimi hiç ihmal etmeyeceğimi anlattım. Annem, sonunda önerimi kabul etti. Böylece arkadaşım Yang ile birlikte ambarda çalışmaya başladım. Tahıl ambarında işçiler birtakım araçlarla tahıl öğütürler, tahılı pişirmek için hazır duruma getiriyorlardı. Yang ve ben, yere dökülen tahılları temizliyorduk. İşimiz bitince de eve dönüyor, akşam yemeğimizi yedikten sonra ödevlerimizi yapıp yatıyorduk.

Bir sabah, Yang ile birlikte okula giderken, o günkü ödevimizi yapmayı unuttuğumuzu fark ettik. Yang:

– Eyvah, öğretmen bize çok kızacak. Ne yapacağız? dedi. Ben de:

– Öğretmene bunu söyleyip dürüst davranalım, dedim.

Sınıfa girdik. Öğretmenimiz ödevlerimize baktı. Ödevlerini yapmayanların sözde nedenlerini dinledi. Sıra bana geldiğinde, öğretmene,

– Ödevimi yapmayı unuttum. Özür dilerim, dedim. Birden sınıftaki tüm sesler kesildi. Herkes şaşkınlıkla bana bakıyordu. Konuşmaya devam ettim:

– Yarın bu ödevi yapıp getireceğim. Bundan sonra bir daha böyle birşey yapmayacağıma söz veriyorum. Öğretmen de bana:

– Aferin Konfüçyüs! dedi. Ödevlerini yapmayanlar, çeşitli sözde nedenler söylediler ama sen dürüst davrandın. Bu nedenle sana ceza vermeyeceğim.

Düşünüyorum da, eğer o gün öğretmen bana ceza verseydi, doğruyu söylediğim için yine de pişman olmazdım. Doğruyu söylemenin en büyük kazancı bize verdiği iç huzurudur.

Bir akşam Yang ile birlikte ambarı temizliyorduk. Ambarda çalışan işçiler ve ambarın sahibi evlerine gitmişlerdi. Artık Yang ve ben ambarda yalnızdık. Ambarı temizlerken, yerde duran bir kese dikkatimizi çekti. Onu burada unutan kişinin kim olduğunu bilmediğimiz için, keseyi dolaba koymaya karar verdik. Tam, keseyi alıp dolaba koyarken açık ağızdan paralar dökülmeye başladı. Yang, şaşkınlıkla zıpladı ve:

– Yaşasın Konfüçyüs! Burada çok para var. Bu paraları acaba kim burada unuttu? diye sordu.

Beraberce paraların sahibini bulup ona keseyi vermeye karar verdik. Kimbilir parayı kaybeden kişi ne kadar üzülmüştü.

Yang'la birlikte ambar sahibinin evine gittik. Beni karşısında görünce şaşırdı.

– Ne oldu? diye sordu.

– Bunları ambarda siz mi unuttunuz? diye sordum ve para kesesini ona uzattım. Ambar sahibi daha da şaşırmıştı. Paralarını bulduğu için çok sevindi. Bana teşekkür etti ve bizi evine çay içmeye davet etti. Çaylarımızı içerken, ambar sahibine paraları nasıl bulduğumuzu anlattık. Ambarın sahibi bizi, gülümseyerek dinledi ve bize,

– Bu davranışınızı çok beğendim, Konfüçyüs, dedi. Dünyada, sizin gibi dürüst insanların olması çok güzel. Bu parayı sizden başkası bulsa belki de bana getirmezdi.

Bu sözler beni mutlu etmişti. Ama daha da önemlisi çok huzurluydum. Dürüstlüğün ödülü bu iç huzuruydu.

Aradan yıllar geçti. 14 yaşına bastığım gün annem bana, bir meslek seçme yaşımın geldiğini söyledi. Artık benim için zor günler başlamıştı. Hangi mesleği seçeceğime bir türlü karar veremiyordum. Acaba ben hangi meslekte başarılı olabilirdim?

Yine böyle düşünceli olduğum bir gün, evimizin yakınındaki ormanda dolaşmaya çıktım. Evden oldukça uzaklaşmışım. Çevre bana çok yabancı geliyordu. Buraları daha önce hiç görmemiştim.

Bir ağacın altına oturdum. Kuıların civıltısını, derenin şırıltısını dinlerken uyuya-
kalmışım. Bir çıtırtı duyarak uyandım. Karşımda bana bakan üç beyaz tavşan
vardı! Tavşanların üçü de farklı boydaydı. Onlar beni izliyor, ben de şaşkınlıkla
onlara bakıyordum. Derken en büyük tavşan bana,

– Merhaba Konfüçyüs, çok şaşırdığını biliyorum ama lütfen bizi dinle, dedi.

Gerçekten de o kadar şaşırmıştım ki istesem bile birşey söyleyemez ya da
yapamazdım.

Tavşan konuşuyordu.

– Benim adım Ho. Bunlar da benim kardeşlerim Li ve Po. Sen sihirli bir or-
mandasın ve bizim misafirimizsin. Ben ve kardeşlerim bu sihirli ormana gelen
insanlara nasıl mutlu olacaklarını öğretiriz.

Şaşkınlığım yerini merak duygusuna bırakmıştı. Ona, bunu nasıl yapacaklarını
sordum. Bu kez ortanca kardeş Li konuşmaya başladı ve bana,

– Seni üzen şey nedir Konfüçyüs? diye sordu.

Ben de ona, meslek seçme yaşımın geldiğini, ancak mesleğime henüz karar
veremediğimi ve bunun beni çok üzdüğünü söyledim. Küçük tavşan Po:

– Üzülme Konfüçyüs, dedi. Biz sana yardım edeceğiz. Yapman gereken tek
şey, ormandan çıkıncaya kadar bizim sözlerimizi unutmamaktır.

Sonra sırayla konuştular. Önce büyük kardeş Ho:

– Kendine yapılmasını istemediğin bir şeyi, başkasına yapma!

Ortanca kardeş Li:

– Dünyadaki en iyi şey çalışmaktır.

Son olarak da küçük kardeş Po:

– “İnsanlarla konuşmazsan, onları tanıyamazsın!, dedi. Daha sonra tavşan kardeşler benim onlara soru sormama fırsat vermeden, zıplayarak uzaklaştılar. Arkalarından seslendim:

– Hoooo, Liiii, Pooooo, lütfen söyleyin, bu sözler bana nasıl yardımcı olacak?

Oysa onlar, çoktan uzaklaşmışlardı. Sadece en küçükleri Po bana göz kırptı ve birden hepsi kayboldu. Arkalarından bakakaldım.

Ayağa kalktım. Artık eve dönmeliydim. Yürürken, kendi kendime söyleniyordum:

– Çok saçma! Bu sözler ne işe yarar ki? Hala bir karar veremedim. Üstelik kafam daha çok karıştı.

Yürürken, yolun ileride ikiye ayrılmış olduğunu fark ettim. Oysa böyle bir yoldan geldiğimi hiç hatırlamıyordum. Oraya doğru yaklaştıkça, kocaman bir karaltının bu ikiye ayrılan yolun tamamını kaplamış olduğunu gördüm. Birden bu karaltının ne olduğunu anladım: Horlaya horlaya uyuyan kocaman bir aslan! Öyle büyüktü ki! Uyanacak olursa beni bir lokmada yutabilirdi. Ne yapacaktım şimdi?

Bir taş alıp, aslanı ürkütüp belki oradan kaçmasını sağlayabilirdim. Bunu düşünüp yerden büyükçe bir taş aldım, bir ağacın arkasına saklanarak taşı nişanlayıp atmaya hazırlandığım o sırada, aklıma tavşan Ho’nun söylediği söz geldi.

Bana, “Kendine yapılmasını istemediğin şeyi bir başkasına yapma. ”, demişti. Düşünmeye başladım. Ben uyurken biri bana saldırsa ne yapardım? Bu çok kötü bir durumdu. Ben böyle bir şeyin bana yapılmasını asla istemezdim. En iyisi aslanın uyanmasını beklemektir. Belki de uyandığında beni görmeden gidecek, ben de yoluma devam edecektim. Taşı cebime koydum ve ufak bir kayanın arkasına saklanıp, aslanın uyanmasını beklemeye başladım.

Tam o sırada, o kocaman aslan birden minicik bir peri kızına dönüştü. Peri kızı o kadar güzeldi ki... Harika kanatları, kocaman simsiyah gözleri ve kıpkırmızı dudakları vardı. Bana,

– Merhaba Konfüçyüs. Ben, bu ormanın perisi Yin'im. Bir canlıya zarar vermek çok kötü bir şeydir. Sen kötülük yapmadın, aklını kullandın. Başkasına kendine davranılmasını istediğin gibi davrandın. Aklını kullanmanın karşılığında ben sana yardım edeceğim. Gördüğün gibi burada iki yol var. Anlıyorum ki, sen hangisinden gideceğini bilmiyorsun, dedi. Ben de ona:

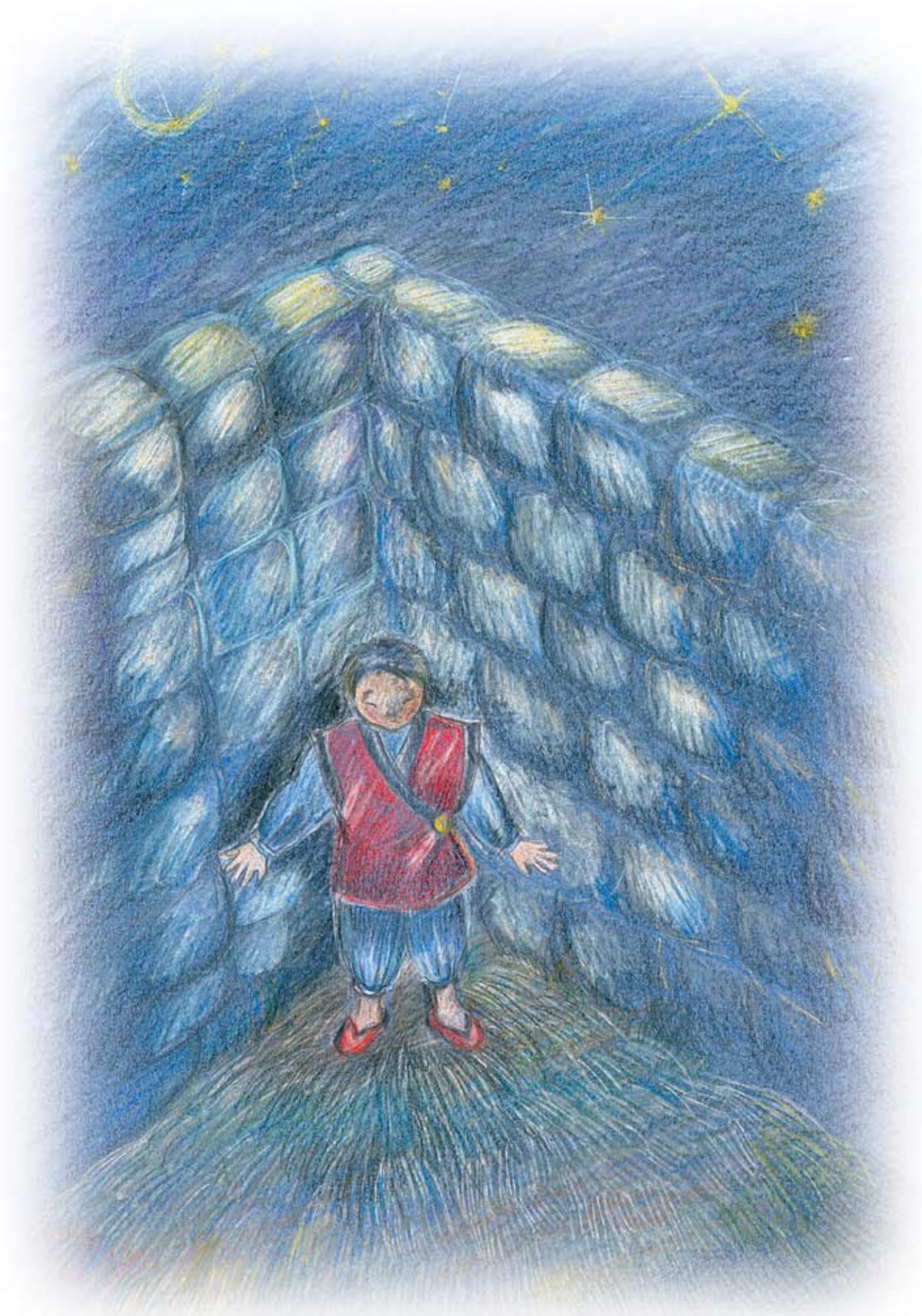
– Evet, haklısın Yin, dedim. Lütfen bana yardım et.

Güzel peri gülümsedi ve konuşmaya devam etti.

– Şimdi ben sana yolları anlatacağım. Hangi yoldan gideceğine sen karar vereceksin. Taşlı yoldan gidersen çok çabuk zengin olacaksın ama çevrendeki herkesi üzeceksin. Çok paran olacak ama sen hiç mutlu olmayacaksın. Seçtiğin meslek insanlara zarar verecek! Toprak yoldan gidersen çok zengin olmayacaksın ama, iyi ve mutlu bir yaşam süreceksin. İnsanlar seni çok sevecek, kendilerine örnek alacak ve senin gibi olmak isteyecekler. Seçtiğin meslekle insanlara mutluluk vereceksin. Şimdi söyle bakalım, hangi yoldan gitmek istersin?

Ona, toprak yoldan gitmek istediğimi söyledim. Çünkü ben insanları seviyordum. Onların da beni sevmesi gerçekten çok güzel olurdu. Üstelik iyi bir mesleğim de olacaktı. En çok istediğim buydu işte. Peri Yin uçarak yanıma geldi. Beni alınımdan öptü ve “Bol şans Konfüçyüs!” dedikten sonra, yine uçarak uzaklaştı. Neşem yerine gelmişti. Toprak yoldan yürümeye başladım. Bu yolun sonunda düşlerim gerçekleşecek diye düşünüyordum, seviniyordum.

Birden önüme çok yüksek bir duvar çıktı. O kadar yüksekti ki geçmem olanaksızdı. Sağım, solum, arkam... Her yanımda yüksek duvarlarla çevrilmişti. Aklıma ormanın perisi Yin geldi. Onu çağırırsam hemen gelir ve beni buradan çıkarırdı. Böylece yorulmadan buradan kurtulurdum. Bağırarak Yin'i çağırmaya başladım.

– Yin, Yiiiiin, Yiiiiiiiiin! Sesimi duyuyor musun? Lütfen bana yardım et!

Çok uzun bir süre bağırmış olmalıyım. Hava kararmış, akşam olmuştu. Yin bana yanıt vermiyordu. Ağlamaya başladım. Yin beni kandırmıştı demek. Keşke taşlı yoldan gitseydim. Ama Yin bana neden kötülük yapmıştı ki? Bütün gece hiç uyumadan bunları düşündüm.

Sabah olduğunda, ne kuşların cıvıltıları ne de güneşin sıcaklığı beni mutlu etmedi.

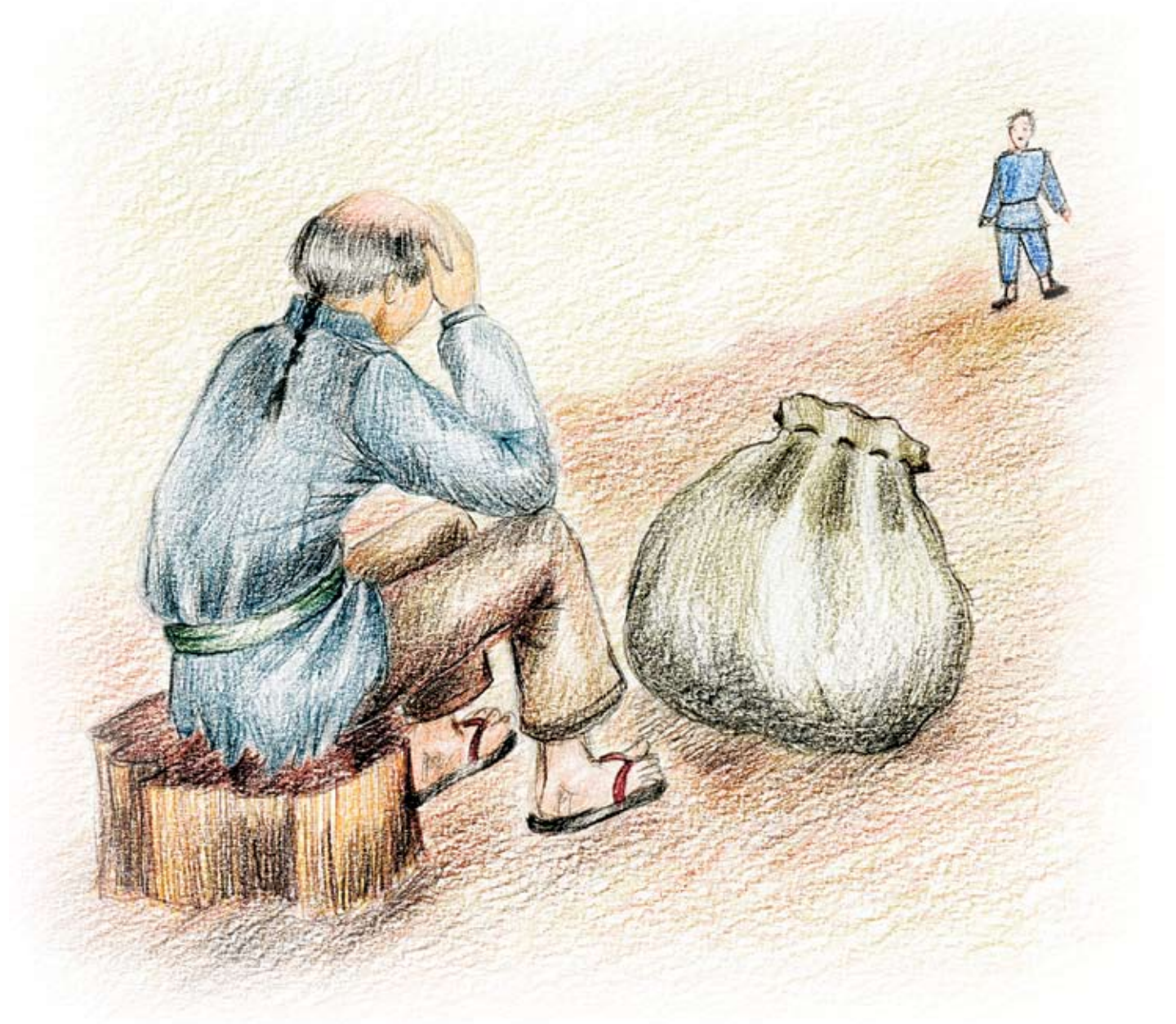
Halen buradan çıkmak için bir yol bulamamıştım. Ailemi özlemiştim. Beni ne kadar merak etmişlerdi, kim bilir. Üstelik acıkmıştım da. Acaba tavşanlar burada olsalar, ne derlerdi? Belki de onlar bana yardım ederlerdi diye düşünürken, birden tavşanlardan Li'nin söylediği sözü hatırladım. "Dünyadaki en güzel şey çalışmaktır!"

Birden bu sözlerin anlamını düşündüm. Buradan kurtulmak için çalışmam gerekiyordu. İçim mutluluk ve umutla doldu. Yapmam gereken toprağı kazarak duvarın altından geçebileceğim bir tünel açmaktı. Hemen işe koyuldum. Toprağı kazmaya başladım.

Çalıştıkça mutlu oluyor, sonuca ulaştığımı hissediyordum. En sonunda duvarın altından geçmemi sağlayacak bir tünel açmayı başardım. Tünelden sevinçle geçtim. Artık özgürdüm ve tekrar yoldaydım. Ormanın perisi Yin'in ve tavşanların bana ne kadar büyük bir iyilik yaptıklarını anlamıştım. Bana iyi bir ders vermişler, çalışmanın verdiği mutluluğu öğretmişlerdi. Çalışarak başarılı olmayı öğrenmiştim. Kendi kendime söz verdim: Bu öğrendiklerimi asla unutmayacak, bir daha asla tembellik yapmayacak, başkalarından yardımummak yerine kendi işimi kendim yapacaktım.

O sırada bir ağlama sesi duydum. Üstü başı kirli ve elbiseleri yamalı yaşlı bir adam, yolun kenarına oturmuş ağlıyordu. Yaşlı adamın önünden hızla geçtim. Yoluma devam ederken aklıma küçük tavşan Po'nun söylediği söz geldi. "İnsanlarla konuşmadan, onları tanıyamazsın!"

Birden içim acıyla doldu. Yaşlı adamın ne derdi vardı, hasta mıydı acaba? Ona yardım edebilir miydim? Hemen geri döndüm. Adam halen yolun kenarında ağlamaktaydı.

– Size nasıl yardım edebilirim? diye sordum. Bana, yanında duran çuvalı göstererek,

– Bu çuvalın içinde piring var, dedi. Ben onu tam iki gündür sırtımda taşıyorum. Torunlarım aç ve beni bekliyorlar ama artık benim bu çuvalı taşıyacak gücüm kalmadı! Bana,

Yaşlı adama üzülmemesini söyledim. Çuvalı ben taşıyabilirdim. Eve biraz daha geç gidecektim ama küçük çocuklar daha fazla aç kalmayacaklardı. Çuvalı sırtıma aldım, yürümeye başladım. Birden çuval kayboldu. Telaşla yaşlı adama döndüm. O da kaybolmuştu. Yaşlı adamın yerinde ormanın perisi Yin duruyordu ve bana gülümsüyordu.

– Sevgili Konfüçyüs, sen artık mutluluğu hak ettin. Yaşadığın bu üç olay senin mutluluğu hak etmen için yapılmış sınavlardı. Üçünü de başardın ve yalnız dürüst değil, aynı zamanda iyi, çalışkan ve akıllı bir insan olduğunu bize kanıtladın. Tüm bunların karşılığını alacaksın. Şimdi gözlerini kapa, dedi. Ben de gözlerimi kapayıp beklemeye başladım.

Birden en küçük kardeşim Chan'ın sesini duydum. Beni uyandırmaya çalışıyordu. Gözlerimi açtım. Daha önce uyuduğum ağacın altında olduğumu gördüm. Sevinçle Chan'a ve ortanca kardeşim Shu'ya sarıldım. Benim bu yaşadıklarım, tatlı bir rüyaydı. Rüyamda tavşan kardeşler ve ormanın perisi Yin, bana güzel bir ders vermişlerdi. Daha önceleri, babamın öğrettiği gibi dürüst bir insan olmanın, iyi insan olmak için yeterli olduğunu sanıyordum. Oysa, tavşanlar ve ormanın perisi bana; çalışkanlığı, bencil olmamayı ve insanları sevmeyi de öğretmişlerdi. Bu yaşadıklarım ve öğrendiklerimden sonra öğretmen olmaya karar verdim. Babamdan, tavşanlardan ve ormanın perisinden öğrendiklerimi, ben de başkalarına öğretmeliydim. Böylece onlar da iyi ve mutlu insanlar olmayı öğreneceklerdi. Bunları insanlara öğretmek ise benim en büyük mutluluğum olacaktı.

Eğitimimi tamamladım, öğretmen oldum. Öğrencilerime her zaman iyiliği, dürüstlüğü, çalışmanın güzelliğini ve insanları sevmeyi öğrettim. Üç beyaz tavşanı, ormanın perisini ve babamın bana öğrettiği dürüstlüğü asla unutmadım...

Belki siz de Konfüçyüs'a benziyorsunuzdur. Gönül esenliği içinde mutlu bir yaşam istiyorsanız, aynen sevgili arkadaşımız Konfüçyüs gibi çok dürüst ve çalışkan olmalı, insanları sevmelisiniz.

KONFÜÇYÜS

Büyük Çin bilgesi, filozof, siyasal yönetici ve Çin tarihinde resmi din olarak kabul edilen öğretilerin kuramcısı Konfüçyüs, M.Ö 551 yılında, Lu kentinde -şimdiki Shantung eyaletinde- doğdu. Chou hanedanlığı döneminde (M.Ö. 1027-256), Hristiyanlık'ın doğuşundan yaklaşık beş yüz yıl önce yaşadı. Küçük yaşlardayken babası ölünce, annesi tarafından mütevazı koşullarda büyüdü.

Ambar bekçiliği ve kamu arazisi yöneticiliği yaptı ama asıl isteği, Chou hanedanlığının ilk zamanlarına özgü ahlak değerlerini yaymak, bu hanedanlığın kuruluş döneminde hüküm süren iki kralın, Wen ile Wu'nun ülkelerini yeniden canlandırmaktı. Ama onun dönemi zorlu bir dönemdi. Chou hanedanlığının ilk yıllarının ayrıcalığı olan siyasal birlik, siyasal güç, hanedanlığı oluşturan kent devletleri arasındaki çatışmalarla, hanedanlıktan olmayan devletlerin yayılmacı saldırılarıyla, dağlarla vahşi bölgelerden gelen göçebe toplulukların akınlarıyla büyük ölçüde örselenmişti.

Konfüçyüs'ün kenti Lu işgalcilerin denetimi altına girmişti. Konfüçyüs, öğretilerine yetke, nüfuz sağlayacak bir kamu görevine atanmayı başaramamıştı. Bundan ötürü, benzer beklentiler taşıyıp benzer güçlüklerle karşılaşan diğerleri gibi Konfüçyüs de, küçük bir öğrenci, izleyici topluluğunun eşliğinde gittiği saraylara, yöneticilere hizmet sunarak gezginci öğreticilik yapmaya başladı.

